

2024-12-06

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm
Land

Sofia Hylander
070-562 13 75
sofia.hylander@tco.se

SOU 2024:42 ”Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid”

U2024/01680

TCO har erbjudits att lämna synpunkter på
Folkbildningsutredningens slutbetänkande SOU 2024:42 ”Bildning,
utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid”

Inledning

För TCO är kunskap den allra viktigaste nyckeln till välstånd och välfärd. En välutbildad befolkning stärker tillväxt och konkurrenskraft, ökar social rörlighet och underlättar omställning. TCO har därmed sedan start arbetat för breda utbildningsinvesteringar och ett välfungerande utbildningssystem – det lägger grunden för både framtidens kompetensförsörjning och det goda samhället.

Med denna utgångspunkt kan TCO inte nog betona folkbildningens viktiga roll, både ur ett kompetensförsörjnings- och ett demokratiperspektiv. Folkhögskolan är ofta en viktig hävstång som ger den som av olika skäl misslyckats i skolan eller är nyanländ möjlighet att erövra gymnasiekompetens. Lika viktiga för kompetensförsörjningen kan korta kurser, yrkes- eller kulturutbildning vara. Vad gäller studieförbund kan det för individen handla om att skapa nya kontakter, förutsättningar för nya insikter, bildning och samhällsintroduktion, en möjlighet att diskutera och mötas i samtal utifrån olika utgångspunkter. Alla viktiga förutsättningar i en demokrati.

Av dessa anledningar är det för TCO centralt att verka för en fortsatt stark folkbildning och har därför varit kritiska till de kraftiga nedskärningar som gjorts på studieförbundsanslaget. Samtidigt är det oerhört viktigt att fusk, felaktigheter och bedrägerier beivras – inom såväl folkbildningspolitiken som inom andra områden.

En utgångspunkt för TCO är därmed att förändringar av folkbildningspolitiken bör ta sikte på att beivra fusk och felaktigheter, det ger folkbildningens aktörer bättre förutsättningar att fortsatt bidra till individens bildning, livschanser och delaktighet i samhället. Gå åt fusk, inte folkbildningen!

Sammanfattande synpunkter

TCO välkomnar utredningens betänkande som tydligt betonar folkbildningens betydelse för demokrati, kulturliv och civilsamhälle samt dess breda samarbete med föreningslivet. Utredningen adresserar också förtjänstfullt utmaningarna med att säkerställa korrekt användning av statsbidrag och undersöker hur en bättre balans kan uppnås mellan folkbildningens frihet och de villkor som följer av att ta emot statligt stöd.

TCO delar utredningens bedömning att ökad transparens och kontroll av bidragsanvändningen är av stor betydelse för att säkerställa ett brett förtroende för folkbildningen och civilsamhället. Det ger folkbildningen bättre förutsättningar att bidra till individers och samhällets utveckling i en föränderlig tid.

Att säkerställa att kontroll och uppföljning fungerar tillfredsställande och att skattemedel används korrekt är mycket angeläget, samtidigt som det är av stor vikt att åtgärderna för ökad kontroll är effektiva, ändamålsenliga och inte alltför administrativt betungande. TCO bedömer att utredningens förslag innebär en rimlig balanspunkt där principen om armlängds avstånd mellan politik och folkbildning upprätthålls.

TCO uppskattar särskilt avsnittet slutsatser, kapitel 9–11, där utredningen tydligt beskriver de utmaningar folkbildningen står inför idag, folkbildningens avgörande betydelse för individ och samhälle och nödvändigheten av att hitta en ny balanspunkt i relationen mellan staten och folkbildningens aktörer.

Utifrån dessa slutsatser argumenterar utredningens väl för sina förslag om ny målstruktur för folkbildningen och bevarande av självförvaltningsmodellen, kombinerat med en ny modell för uppföljning och utvärdering och förstärkt kontroll av statsbidraget.

TCO tillstyrker därmed betänkandet på ett övergripande plan, detaljerade synpunkter på enskilda förslag redovisas nedan.

12. Nytt mål och ny målstruktur för folkbildningspolitiken

Utredningen bedömer att det behövs ett nytt mål för folkbildningspolitiken och föreslår en ny målstruktur med ett övergripande mål och fyra delmål.

Utredningens förslag:

Det nya övergripande målet för folkbildningspolitiken ska vara höjd bildningsnivå, höjd utbildningsnivå och ökad delaktighet i samhället. De fyra delmålen ska vara:

- *Att fler människor breddar och fördjupar sina kunskaper och når nya insikter.*
- *Att fler människor intresserar sig för kulturell utbildning och bildning samt att delaktigheten i kulturlivet ökar och breddas.*
- *Att fler människor får nya och återkommande möjligheter att gå vidare i arbetsliv och studier.*
- *Att folkbildningens verksamhet bidrar till ökad sammanhållning och gemenskap genom att nya målgrupper nås och att personer med olika bakgrund och förutsättningar möts i folkbildande sammanhang.*

TCO delar utredningens bedömning att ett nytt mål för folkbildningspolitiken bör var framåtsyftande och visionärt samtidigt som delmålen bör vara konkreta och uppföljningsbara. Samtidigt konstaterar TCO att folkbildningens arbete med att främja, stärka och utveckla demokratin får begränsat utrymme i den föreslagna målformuleringen.

För att tydliggöra folkbildningens bidrag till ett aktivt demokratiskt deltagande i befolkningen anser TCO att begreppet demokrati bör ingå i statens mål för folkbildningspolitiken.

TCO tillstyrker utredningens förslag om förändrad målstruktur med följande tillägg:

TCO föreslår att folkbildningens bidrag till ett aktivt demokratiskt deltagande i befolkningen tydliggörs i målstrukturen, antingen genom en omformulering av det övergripande målet eller genom en komplettering av delmålen.

13. Indikatorer för uppföljning av folkbildningen

Utredningens förslag:

De indikatorer som idag används för att följa upp folkbildningen ska kompletteras och revideras.

TCO tillstyrker att indikatorerna kompletteras och revideras utifrån den nya målstrukturen med uppföljningsbara delmål. TCO har inga invändningar mot förslagen på indikatorer. En omformulering av målstrukturen kräver dock följdändringar av indikatorerna.

14. Modell för styrning och fördelning av statens bidrag till folkbildningen

Utredningen har haft i uppdrag att analysera nuvarande modell för styrning och medelstilleddning och presenterar tre tänkbara modeller för framtiden: att självförvaltningsmodellen behålls, att en eller flera myndigheter övertar hela ansvaret alternativt ansvaret för kontroll och uppföljning. Utredningen landar i ett bevarande av självförvaltningsmodellen.

Utredningens förslag:

Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska fortsatt fördela statsbidraget till folkbildningen i myndighets ställe.

TCO delar utredningens bedömning att det finns starka skäl till särskild försiktighet vad gäller risker för politisk styrning av det rum där individen bildar sig och demokratins deliberativa samtal förs. Att säkerställa armlängds avstånd mellan staten och folkbildningen är därför ett starkt skäl att bevara nuvarande självförvaltningsmodell.

TCO delar också utredningens bedömning att det därtill behövs fortsatta förändringar av självförvaltningsmodellen för att säkerställa ändamålsenlig kontroll, uppföljning och utvärdering av folkbildningsanslaget.

TCO tillstyrker utredningens förslag om bevarande av självförvaltningsmodellen.

Kapitel 15. En ny modell för uppföljning och utvärdering

Utredningens förslag:

En ny modell för uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen ska införas. Uppföljning och utvärdering ska fortsatt ske på tre olika nivåer men den externa oberoende utvärderingen ska bli mer regelbunden och mer omfattande än den hittills varit.

Myndigheten för kulturanalys ska utifrån de folkbildningspolitiska målen utvärdera, analysera och redovisa resultat och effekter av statens stöd till folkbildningen.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) ska inom ramen för sin instruktionsenliga verksamhet utvärdera effekter av statsbidragsfinansierad folkbildningsverksamhet vid folkhögskolor.

TCO delar utredningens bedömning att uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen bör utvecklas och att det bör

etableras en stadigvarande och långsiktig struktur för en extern oberoende utvärdering av statens stöd till folkbildningen. En förstärkt uppföljning och utvärdering är viktigt för förtroendet för folkbildningen och kan därutöver bidra med värdefullt underlag för utveckling.

TCO tillstyrker utredningens förslag men vill i sammanhanget poängtera vikten av att utökade myndighetsuppdrag följs av erforderliga resurser.

Kapitel 16. Förstärkt kontroll av statsbidraget till folkbildningen

Utredningen ger en god beskrivning av hur Folkbildningsrådet redan har stärkt sin kontroll av bidragsanvändningen men gör bedömningen att det behövs ytterligare åtgärder för att stärka kontrollen av statsbidraget till folkbildningen.

TCO delar utredningens bedömning att ökad transparens och insyn i bidragsanvändningen är betydelsefullt för att säkerställa ett brett förtroende för folkbildningen. Samtidigt är det av stor vikt att tillkommande åtgärder är ändamålsenliga och upprätthåller principen om armlängds avstånd mellan politiken och folkbildningen.

TCO tillstyrker utredningens förslag.

Kapitel 17. Ny modell för statlig medverkan vid revision

Utredningens förslag:

Riksrevisionen ska genom årlig revision granska årsredovisningen för Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna.

De redovisningsbestämmelser om årsredovisning och budgetunderlag som Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska följa ska föras från riktlinjerna in i statsbidragsförordningen. Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska lämna kopior av årsredovisningen till Riksrevisionen.

Den som har tagit emot statsbidrag ska vara skyldig att till Folkbildningsrådet respektive SISU Idrottsutbildarna lämna de uppgifter och de upplysningar som behövs för Riksrevisionens granskning av Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna.

Den nuvarande regleringen i statsbidragsförordningen innebär att staten ska ges möjlighet att utse revisor i Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska upphöra att

gälla. Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska säkerställa att de lämnar årsredovisning och budgetunderlag till regeringen enligt de riktlinjer som regeringen meddelar.

Regeringen ska säkerställa att Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna följer regeringens riktlinjer avseende bestämmelserna i förordningen (2000:65) om årsredovisning och budgetunderlag

TCO tillstyrker förslaget att Riksrevisionen genomför årlig revision av användningen av statliga medel. Förändringen bidrar till att stärka förtroendet för folkbildningen.

Kapitel 20. Konsekvenser

Utredningens förslag syftar sammantaget till att genom ökad kontroll förändra balanspunkten mellan staten och folkbildningen vilket sannolikt kommer att öka förtroendet för folkbildningen. Samtidigt innebär ökad kontroll både ökade utgifter för administration och nya kompetenskrav hos folkbildningens och civilsamhällets aktörer.

För att den föreslagna ökade administrativa bördan inte oskäligt ska påverka folkbildningsverksamhetens volymer bör det säkerställas att det finns särskilda resurser reserverade för detta ändamål.

Therese Svanström
Ordförande

Sofia Hylander
Utredare